

**ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЯВУ
ПРОСОДИЧНОГО КОМПОНЕНТУ
МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Христина Богрова (Київ)

Важливе місце при сприйнятті і відтворенні мовлення відводиться її просодичному компоненту. Так, Л. Засекіна відмічає, що просодика супроводжує сприйняття усного мовлення. А при відтворенні мовлення потрібні особливі якості вимовлення (широке використання інтонаційних можливостей, забезпечення відповідної гучності мови, особлива ритмічна побудова), які забезпечує просодичний компонент як основа успішної комунікації. Особливу увагу психологів привертає дошкільний вік як період підготовки до школи, де значно зростають вимоги до встановлення нових контактів і репрезентації себе через мовленнєву взаємодію. У цьому аспекті, Л. Калмикова підкреслює, що згідно антропоцентричним світоглядним переконанням дитина повинна навчитися вільно і ефективно спілкуватися, підготуватися до умов успішної життєдіяльності в соціумі. Проте спеціальні психологічні дослідження, присвячені вивченню просодичного компоненту мовлення та його розвитку у дошкільників відсутні, що робить наше дослідження актуальним.

Мета дослідження – представити результати емпіричного дослідження просодичного компоненту мовлення дітей дошкільного віку (4-6 років).

Для вивчення просодичного компоненту мовлення були використані наступні методики: авторська анкета «Вивчення просодичного компоненту мовлення дошкільників» для дослідження оцінки просодичного компоненту мовлення батьками; методика Ч. Осгуда «Оцінка властивостей мовця за допомогою методу семантичного диференціала» для отримання інтегрального опису того, хто говорить за комплексом його голосових і мовленнєвих ознак; методика Є. Артемової та О. Архипової «Дослідження просодики у дітей» для вивчення просодичного компоненту мовлення (ритм, темпо-ритмічна організація мовлення, інтонація, логічний наголос, висота, сила, тембр, мовленнєве дихання).

Для порівняльного аналізу ми обрали дітей середніх (4-5 років) та старших (5-6 років) груп дошкільних навчальних закладів.

Авторська анкета дала можливість дати якісну характеристику уявлень батьків про стан просодичного компоненту мовлення їх дітей.

**EMPIRICAL STUDY OF PROSODIC
COMPONENT MANIFESTATION
FEATURES IN SPEECH
OF PRESCHOOL CHILDREN**

Khrystyna Bohrova (Kyiv)

An important place in perception and reproduction of speech is given to its prosodic component. Thus, L. Zasiakina notes that prosody accompanies perception of oral speech. And during the reproduction of speech a person needs special qualities of pronunciation which provides a prosodic component as a basis of successful communication. Particular attention of psychologists is drawn to preschool age as the period of preparation for school, where the requirements to make new contacts and representation of oneself through speech interaction significantly increase. In this aspect, L. Kalmykova emphasizes that, according to anthropocentric world outlook beliefs the child should learn to communicate freely and effectively, to prepare for conditions of a successful life in society. However, special psychological researches devoted to studying the prosodic component of speech and its development among preschool children are absent, what makes our study topical.

The study is intended to presentation of the results of an empirical study of a prosodic component of preschoolers' speech (4-6 years). For comparative analysis, we have chosen children of average (4-5 years) and senior (5-6 years) groups of preschool educational institutions.

The author's questionnaire has allowed to give a qualitative characteristic of parents' view on condition of a prosodic component of their children's speech. According to the results of the questionnaire it has been revealed that in average groups minority of parents tended not to pay attention to how their child speaks, referring to young age. In senior groups one third of all parents, filling in questionnaires gave written comments where emphasized the importance of well-developed speech before the start of training at school.

Evaluation of speaker's properties by means of semantic differential method by Charles Osgood, has allowed to define the possibilities of a speaker on properties of his voice and speech. By factors of quality assessment, emotional expressiveness, expression and intelligence the maximum score was 42 points, and by activity factor – 21. Between the senior and average preschool children were received insignificant divergences.

The empirical study of children's prosodies has been conducted by the method of E.E. Artemova and E.F. Arkhipova and it has presented a comprehensive

За результатами анкетування було виявлено, що в середніх групах меншість батьків мали тенденцію не звертати уваги на те, як говорить дитина, посилаючись на маленький вік. У старших групах третя частина батьків, заповнюючи анкети, давали письмові коментарі, де підкреслювали значення добре розвиненого мовлення перед початком навчання у школі.

Оцінка властивостей мовця за допомогою методу семантичного диференціала Ч. Осгуда дозволила визначити можливості мовця за властивостями його голосу і мовлення. За чинниками оцінки якості, емоційної виразності, експресії та інтелекту максимальна оцінка становила 42 бали, а за фактором активності – 21. У старших і середніх дошкільників були отримані незначні розбіжності в показниках.

Проведене емпіричне дослідження просодики у дітей за методикою Є. Артемової та О. Архипової представило обширну картину рівня розвитку просодичного компоненту мовлення, його сприйняття і відтворення.

Отже, сприйняття ритму в групі старших дошкільників мало 4,8 балів, а середніх – 4,4 (з можливих 12). Відтворення ритму отримало оцінку в 6,2 і 5,5 відповідно (з можливих 16). Отримані дані свідчать про невисокі показники з невеликим переважанням у бік дітей старших груп.

Темпо-ритмічна організація мовлення мала показники вище у дітей в старших групах ($M = 6,3$), ніж у середніх ($M = 5,8$). Однак і ті, й інші результати були в межах невисоких балів (максимальна оцінка 16). Тобто у дошкільників спостерігається переважання прискороного або уповільненого темпу, а не оптимального.

Сприйняття інтонації максимально оцінювалося в 32 бали, а відтворення – 20. Обидві групи мали низькі показники в обох випадках. Однак старші групи з невеликим відривом мали показники вище ($M = 11,6$ і $M = 8,2$), ніж середні ($M = 10,2$ і $M = 7,5$).

Сприйняття і відтворення логічного наголосу максимально оцінювалося в 12 і 24 бали відповідно. За даним критерієм діти отримали більш істотніше відмінності. Так, якщо в перших групах сприйняття логічного наголосу мало 8,2 бали, а відтворення – 12,1, то у других – 6,9 і 9,8 балів відповідно. Це означає, що у більш старших дітей спостерігається рівень наближений до середнього, а у інших – низького. Отримані результати пояснюються тим, що з віком у дітей розвивається словниковий запас, і розставляти правильно наголос вдається більш вдало.

Модуляція голосу по висоті і силі (гучності) максимально оцінювалися в 12 балів. В середньому не всім дітям в обох групах вдавалося змінювати

picture of the level of prosodic component of speech development, its perception and reproduction.

The obtained data of the perception and reproduction of rhythm is evidenced by the low indicators with a slight predominance in the direction of teenagers. Also there is a predominance of fast / slow tempo among the children of both groups but not of the optimal. Concerning the tone, the older group had a higher indications than the average.

According to the criterion of perception and reproduction of logical stress children received more substantial differences. Among older children, there is a level which is close to the average. The obtained results are explained by the fact that with age, children develop vocabulary, and they manage to place the correct accent more successfully.

On average, not all the children in both groups were able to change the tone or perform the task of changing the volume correctly. Almost identical results were obtained for the perception of timbre among the older and middle groups. The result of speech breathing in the older groups was slightly higher.

Therefore, comparing the diagnostic results of indicators of children's prosodies in older and middle groups, we see that the best results are diagnosed among older groups of preschoolers, but within the middle and low points, which stresses the need of its development in both groups. Prospects for further research is the study of individual psychological characteristics of preschool children in the development of their speech activities.

висоту або правильно виконувати завдання зі зміни гучності. Так, у дітей переважали низькі показники, з незначним превалюванням результатів в старших групах ($M = 5,9$ і $M = 6,6$), на відміну від середніх ($M = 5,4$ і $M = 6,2$). Сприйняття тембру оцінювалося максимально 12 балів, а відтворення – 8. Практично однакові результати отримали по сприйняттю тембру старші і середні групи ($M = 5,4$ і $M = 4,9$) і за відтворенням ($M = 4,7$ і $M = 4,4$). Показники мовленнєвого дихання максимально оцінювалися в 20 балів. У старших групах результат був дещо вищим і склав 8,3 бали, в середніх же групах – 7,5.

Отже, результати анкетування батьків, дотична якісної характеристики уявлень про стан просодичного компоненту мовлення дітей, не співпадають з результатами емпіричного дослідження. Так, зіставляючи результати діагностики показників просодики дітей старших і середніх груп, ми бачимо, що найбільш кращі результати діагностуються у дошкільників старших груп, але в межах середніх і низьких балів, що підкреслює необхідність її розвитку в обох групах. Перспективами подальших досліджень є вивчення індивідуально-психологічних особливостей дошкільнят в рамках розвитку їх мовленнєвої діяльності.